

III. helyezett

NÓRA GREGOROVICSOVÁ

Isméltés és körkörösség

Miklya Zsolt: Napszellő, holdpaplan – Bújócskazsoltárok

A kortárs magyar gyermekirodalomban ritkán találkozunk olyan kötettel, amely egyszerre képes megőrizni a gyermeki nyelv játékoságát és a bibliai hagyomány méltóságát. Miklya Zsolt legújabb könyve, a *Napszellő, holdpaplan. Bújócskazsoltárok* ezt a kettősséget vállalja: a zsoltárok nyelvét és motívumvilágát öltözteti újra, hogy mondókák, dalok és gyerekversek formájában szóljon a mai olvasóhoz. A könyv egyszerre irodalmi kísérlet és nevelő szándékú gesztus, amely a gyermeki világ bizalmát, félelem nélküli nyitottságát próbálja megszólaltatni.

A kötet keletkezéstörténete is jelzi a személyes kötődést: Miklya gyermekkorában találkozott a *Zsoltárok* könyvével, amely lassan életadó forrássá vált számára. Most ebből merítve hoz létre egy gyerekeknek szánt, mégis mélyebb rétegeket hordozó verseskötetet. Nem véletlen, hogy a versek címében rendre ott a bibliai hivatkozás („Zsolt 1,1”, „Zsolt 132,3–5”), ám a sorok között nem archaikus áhitat, hanem játék, humor és gyermeki közvetlenség szólal meg.

A KÖTET VILÁGA

A *Napszellő, holdpaplan* már címével is kijelöli azt a lírai teret, amelyben a versek mozognak: a természet elemei – a Nap, a szellő, a Hold – a gyermeki fantázia szövetébe simulnak, és egyszerre lesznek kézzelfogható és metafizikai jelképek. Miklya Zsolt világában a fény, a szél és az éjszaka takarója nem pusztán a természeti környezet részei, hanem a biztonság és a teremtet rend szimbólumai. A gyermek, aki ezekhez fordul, nem csupán játszik, hanem megérzi a világ isteni szerkezetét is.

A kötet versei – ahogyan az alcím (*Bújócskazsoltárok*) is sugallja – a bibliai zsoltárokhoz kapcsolódnak, ám nem szó szerinti átiratok, sokkal inkább újraéneklések. A klasszikus szövegek mögött ott rezeg a gyermeki nyelv könnyedsége: a komoly tartalom gyakran derűs mondókává, játékos rímmé oldódik. A „bújócska” szó kettős jelentése – egyszerre gyermekjáték és spirituális keresés – jól mutatja a kötet kettős hangját: a gyermekeknek szánt vers egyszerre lehet játék és ima.

Fontos motívum az isméltés és a körkörösség. A kötetben vissza-visszatérnek olyan motívumok, mint a fény, a szem, a ház vagy az út. Ezek a képek a gyermeki tapasztalatban nagyon is konkrétak – a ház az otthon, az út a játszótérhez vezet –, de a bibliai hagyományból nézve tágabb értelmet kapnak: Isten háza, az élet útja, a mennyei világosság. A versek így egyszerre szólnak a kicsik érzékeihez és a felnőtt olvasó vallási-irodalmi tudásához.

A könyv világát erőteljesen formálják Kelemen Kinga illusztrációi is, amelyek nem pusztán díszítő funkciót töltenek be, hanem párbeszédbe lépnek a szövegekkel. Az aprólékos, játékos rajzok a gyermeki befogadást könnyítik, ugyanakkor felnőtt szemmel nézve is atmoszférát teremtenek: a rajzokban is ott van a „bújócska”, a részletekben elrejtett finomságok, amelyek újra és újra felfedezésre hívják az olvasót.

POÉTIKAI ELEMZÉS

Miklya Zsolt kötetének egyik legnagyobb erénye a nyelvhasználat könnyedsége. A verseiben a bibliai zsoltárok súlya nem elnehezíti, hanem ellenkezőleg: kiemeli a gyermeki beszéd játékoságát. A szövegekben állandóan jelen van a ritmus és a dallamosság, amely a mondókák vilá-

gát idézi. A rímek sokszor váratlan fordulatokkal lepik meg az olvasót, máskor szándékosan egyszerűek, mintha csak egy gyerek kántálná őket játék közben.

Az ismétlés különösen fontos poétikai eszköz. Egyes versekben szinte refrénszerűen térnek vissza sorok vagy motívumok, ami a gyerekfül számára könnyen megjegyezhetővé teszi a szöveget, ugyanakkor a zsoltárok imaszerű körkörösségét is felidézi. A „bújócska” motívuma itt is működik: a sorok újra meg újra előkerülnek, mintha a nyelv maga játszana el a rejtőzködés és felfedés gesztusával.

A kötetben a gyermeki perspektíva nem pusztán stiláris fogás, hanem alapvető poétikai döntés. Miklya nem „gyereknyelvet utánoz”, hanem ténylegesen gyermeki látásmódot konstruál: a világot elemi dolgokra bontja, és ezekből teremt költészetet. A *Mi leszek ábécé* című versben például a mesterségek sora nem egyszerű foglalkozáslista, hanem játék a jövővel: a gyermek minden lehetőségben önmagát próbálja ki, a betűk sorrendje pedig ritmikailag kapaszkodót ad a játéknak. Ez a fajta szerkesztés nemcsak nyelvi humorral dolgozik, hanem mélyebb kérdést is felvet: hogyan alakul az identitás, és hogyan ad választ rá a gyermeki fantázia.

A humor is meghatározó poétikai eszköz. A *Meg ne tiltások* sorozataként épül fel, ahol a tiltások túlzásba vitt halmozása végül játékos komikummal oldja a felnőtt–gyerek viszony merevségét. A gyerek szabad képzelete így győz a szigor felett, a vers pedig egyszerre nevet ki és szelídít meg egy tekintélyelvű hangot.

Ugyanakkor a kötet nyelve nem pusztán játékos: a súlyosabb tartalmak is megtalálják benne a formájukat. A *csúfolódók széke* például a háborúra, szegénységre, iskolai kiszolgáltatottságra reflektál, mégis megőrzi a gyermeki beszéd közvetlenségét. A rímek és ritmus itt nem oldják fel a feszültséget, hanem éppen ellenkezőleg: rámutatnak arra, mennyire groteszk, ha a gyerekeknek ilyen valósággal kell szembesülnie.

RÉSZLETES VERSELEMZÉSEK

A csúfolódók széke (Zsolt 1,1)

A kötet egyik legmarkánsabb darabja *A csúfolódók széke*, amely rögtön jelzi, hogy Miklya nem pusztán könnyed gyerekverseket ír, hanem olyan szövegeket, amelyekben a gyermeki látásmód komoly társadalmi problémákkal ütközik. A versben a gyermek hangján szólal meg a világ, ahol „a háború éjjelre beköltözik az iskolapadba”, és a kisdíák nem tudják eldönteni, vajon a csúfolódás és a kiszolgáltatottság csak a tanterem része-e, vagy egy egész ország sorsának lenyomata. A bibliai utalás (Zsolt 1,1) arra figyelmeztet, hogy a csúfolódók útja mindig zsákutca, ám a gyermekvers formájában mindez ironikus fénytörést kap. A játékoság így groteszkül vegyül a társadalmi érzékenységgel.

Csillagszem (Zsolt 132,3–5)

A *Csillagszem* című vers sokkal bensőségesebb, líraibb tónust üt meg. A gyermeki hang itt az éjszaka csillagaiban keresi a hiányzó biztonságot: „hol az Isten háza, amelyben nyugodhat a szemem?” – kérdezi. A bibliai zsoltár a szent hely, az Úr hajlékának kereséséről szól, Miklya pedig ezt a vágyat a gyermeki tapasztalatba fordítja át. A csillag mint szem metaforája egyszerre gyermeki kép és transzcendens jelkép: a világosság, amely figyel, de nem mindig ad választ. A vers így a hiány lírája lesz, amelyben a gyermek is átéli a keresés feszültségét.

Mi ér többet (Zsolt 63,4)

A *Mi ér többet* már a gyermeki világ mindennapi dilemmáját tematizálja: „egy szelet kenyér vagy egy barát mosolya?” A sorok játékosak, mégis komoly kérdést rejtenek: mi az értékesebb

– az anyagi javak vagy a közösségi kapcsolatok. A zsoltár eredeti kontextusában a lélek szomjúsága Istenre irányul, Miklya ezt úgy fordítja le a gyermeki világra, hogy a szeretet, a barátság és a közelség válik a legfontosabbá. Ez a fordítás egyszerre humoros és tanító erejű: a gyermek megérti, hogy az igazi gazdagság a kapcsolatokban rejlik.

Mi leszek ábécé (Zsolt 2–3)

A kötet egyik legjátékosabb darabja a *Mi leszek ábécé*. A gyermeki jövőképek sorát a betűk adják keretbe: minden betűhöz egy mesterség, egy lehetséges identitás tartozik. A vers így egyszerre jövőkeresés és ritmusjáték: a gyermek a betűk sorrendjét követve próbálja ki a világot. Az ironia is fel-felbukkan: a mesterségek sorában van komoly és tréfás lehetőség is, mintha a gyermeki fantázia nem ismerné a felnőtt világ hierarchiáit. Ez a szabadság teszi a verset igazán frissé, hiszen minden betűvel új lehetőség nyílik – mintha a gyermek még nem döntött volna, és nem is kellene döntenie.

PEDAGÓGIAI ÉS BEFOGADÓI ÉRTÉK

A *Napszellő, holdpaplan* egyik legfontosabb sajátossága, hogy kettős közönséget szólít meg: a gyermeket és a felnőttet. A gyermekek számára a versek elsősorban játékos mondókák, amelyek ritmusukkal és rímeikkel könnyen megjegyezhetők, a szövegek világossága és egyszerűsége pedig azonnali befogadást tesz lehetővé. Nem véletlen, hogy több darab kántálásra, közös éneklésre vagy ismétlésre hív: ezek a versek valójában performatív szövegek, amelyek a közösségi mondogatás során kelnek életre.

A felnőtt olvasó számára azonban a kötet másik rétege is feltárul. A bibliai zsoltárok idézetei és utalásai nemcsak díszítőelemek, hanem mélyebb tartalmak hordozói. Amikor a gyerek a kenyér és a barát mosolya között mérlegel (*Mi ér többet*), a felnőtt azonnal érzékeli a mögöttes szakrális kérdést: mi az, ami az élet igazi értelmét adja. Amikor a *A csúfolódók széke* háborús árnyékot vetít az iskolapad fölé, a felnőtt társadalmi-politikai áthallásokkal szembesül. Ez a kettősség teszi a kötetet igazán izgalmassá: a gyerek számára közvetlen, a felnőtt számára allegorikus élményt nyújt.

Pedagógiai szempontból a kötet több irányban is hasznosítható. Egyrészt ritmus- és nyelvi játékaik kiválóan beépíthetők óvodai és alsó tagozatos foglalkozásokba: a versek mondóka-ként, énekként is működnek, segítve a gyerekek nyelvi és ritmikai érzékének fejlődését. Másrészt a szövegek mögötti bibliai és erkölcsi réteg alkalmas arra, hogy a tanító vagy szülő közös beszélgetést kezdeményezzen olyan kérdésekről, mint barátság, szeretet, félelem vagy hiány. A versek tehát nemcsak esztétikai élményt nyújtanak, hanem nevelő funkciót is betöltenek – anélkül, hogy túl didaktikussá válnának.

Befogadói szempontból külön figyelemre méltó a kötet közösségi dimenziója. A versek többsége úgy íródott, hogy több hang, több gyermek közös játékában szólaljon meg. Ez nemcsak a gyerekek közötti kapcsolatokat erősíti, hanem a felnőtteket is bevonja: a szülő vagy pedagógus maga is részesévé válik a játékos ima jellegű szövegeknek. Ilyen értelemben a *Napszellő, holdpaplan* nem pusztán olvasmány, hanem közösségi tapasztalat is.

ZÁRÁS

A *Napszellő, holdpaplan* kétségtelenül egyedülálló vállalkozás a kortárs magyar gyermekirodalomban. Miklya Zsolt olyan nyelvi és tematikus hidat teremt, amely egyszerre épül a bibliai hagyományra és a gyermeki játékoságra. A kötet legnagyobb erénye, hogy nem pusztán szép,

ritmusos verseket kínál, hanem a gyermeki nyelven keresztül komolyabb kérdéseket is felvet: barátságról, hiányról, közösségről, sőt háborúról és kiszolgáltatottságról is képes szólni. Ez a kettősség – játék és áhítat, könnyedség és komolyság – emeli a kötetet a hagyományos gyermekverskötetek fölé.

Mindezek mellett azonban érdemes szót ejteni a hiányosságokról is. A bibliai hivatkozások – amelyek minden vers címében szerepelnek – sokszor rejtve maradnak a gyermek olvasó előtt. Bár a felnőtt számára ezek gazdagítják az értelmezést, a gyerekeknek magyarázat nélkül idegenül hathatnak. Hasonlóképpen, néhány szövegben érezhető némi aránytalanság: a súlyos társadalmi utalások (*A csúfolódók széke*) erős feszültséget hoznak, amelyet a játékos forma nem mindig tud kiegyensúlyozni. Előfordul, hogy a humor és a komolyság között éles a váltás, ami megtöri a kötet harmóniáját.

További kérdés, hogy a kötet miként találja meg közönségét. Bár nyelvi könnyedsége és ritmikája kifejezetten gyermekbarát, a bibliai kontextus és a felnőtteknek szóló rétegek miatt inkább családi vagy iskolai közös olvasásra alkalmas, mintsem önálló gyerek-olvasmányként. Ez persze nem feltétlenül hiányosság, inkább kettős természet: a kötet egyszerre akar lenni gyermekverseskönyv és felnőttek számára is jelentéssel bíró irodalmi kísérlet.

Összességében a *Napszellő, holdpaplan* olyan mű, amely bátran nyúl a gyerekirodalom hagyományaihoz, és új távlatokat nyit benne. Miklya Zsolt versei érzékenyen egyensúlyoznak játék és áhítat, humor és komolyság, gyermeki perspektíva és felnőtt értelmezés között. Ha nem is hibátlan, éppen többrétegűsége miatt válik jelentős kötet: nemcsak a gyermeki fantáziát szólítja meg, hanem a felnőtt olvasóban is felébreszti a benn rekedt gyermeket. Az olvasói számára ez a könyv egyszerre irodalmi kísérlet és közösségi élmény – olyan kötet, amelyet nemcsak olvasni, hanem mondani, énekelni, újra és újra felfedezni is érdemes. (*Koinónia*, 2025)

BERÉNYI KLÁRA

Rendhagyó idill

Miklya Zsolt: *Napszellő, holdpaplan* – Bújócskaszoltárok

BÚJÓCSKAZSOLTÁROK

Rendhagyó és kreatívan újító. Idilli, hagyományos és megnyugtató. Többek között ilyen jelzőket kapott már Miklya Zsolt gyermeklírása bírálóitól.* Ez a két különböző tendencia elsőre talán egymást kizárónak tűnhet, ám Miklya eddigi munkásságát szemügyre véve jól megférnek egymás mellett, ahogyan a szerző rímes, erős zeneiségű, weöresi szójátékosságot folytató versei (*Ezüstszín fonál*, KEPE, 2002; *Végtelen sál*, Móra, 2015) és a szabadvers formájú, „svéd típusú” szövegei (*Pityu azt mondja*, KEPE, 2004). Ami a szerző minden kötetében azonos, az a keresztény szellemiség, a bibliai témák megjelenése, és egyben ez az az aspektus is, amely felől nézve újító a költészete (ugyanis szakít a keresztény ideológiát túlzott naivsággal és didaktikusan tálaló vallásos versek hagyományával), ám – pont e szellemiségből fakadóan – otthonosak, idilliek e versek a kortárs gyermeklírta tabufeszegető vonalához képest.

* Vö. GESZTELYI Hermina, *Véget nem érő játék*, Alföld, 2016/9, 110. LAPIS József, *Vándorló könyvespolc 2.*, SZIFONline, 2014. [Utolsó hozzáférés: 2025. 09. 09. https://www.szifonline.hu/kritika-essze/vandorlo-konyvespolc/2095-V_ndorl_k_nyvespolc_2] POMPOR Zoltán, *Tradíció és kultúra összjátéka mai magyar keresztény gyermekkönyvekben*, Református Nevelés, 2009/3, 21–28.